

Motion till riksdagen 2005/06: MJ522

av Fredrik Reinfeldt m.fl. (m)

Miljöpolitik

Motionen delad mellan flera utskott

1 Innehållsförteckning

1	Innehållsförteckning.....	1
2	Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3	Inledning	3
4	Det orubbliga människovärdet	3
4.1	Politikens uppgifter	3
5	Den enskilda människan skall vara utgångspunkten också för miljöpolitiken.....	3
6	Utgångspunkter för hållbar utveckling.....	4
6.1	Fattigdomsbekämpning bra för miljön	4
7	Tre utmaningar för den globala miljön.....	5
8	Håller våra resurser på att ta slut?	5
9	Klimatet.....	7
9.1	Utsläppen av växthusgaser och risken för global uppvärmning	7
9.2	Energiproduktionens betydelse för klimatet.....	8
9.3	Alternativa bränslen	8
9.4	Förurning som ett miljöproblem	9
9.5	Kalkningen fungerar.....	9
10	Vatten – källan till liv.....	10
10.1	Östersjön ett särskilt känsligt innanhav	10
10.2	Övergödning av sjöar och hav	11
11	Naturen till vårt förfogande.....	12
11.1	Biologisk mångfald	12
11.2	Naturvård till gagn för alla	13
11.3	Avfall som tillgång eller problem	14
11.4	Kretsloppet – mål eller medel	14
11.5	De diffusa utsläppen av långlivade bioackumulerande ämnen och kemikalier.....	14
11.6	REACH	15
12	Grön skatteväxling	15
13	Organisation.....	16

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utvecklingsbistånd bör användas till fattigdomsbekämpning.¹
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inte avveckla kärnkraften i förtid.²
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att politikens roll skall vara att fastställa mål och utforma styrmedel.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett skattesystem för bränslen.³
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kalkning.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om arbetet med en förbättring av Östersjöns tillstånd.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om personliga fiskekvoter.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett ökat samarbete mellan markägare, kommuner och länsstyrelser för att begränsa näringsutsläpp.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att intrångsersättning skall ges till markägare.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en behovsinventering skall föregå skapandet av ängs- och betesmarker.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att helhetsbedömningar skall göras vid bedömningar av bevarande av biologisk mångfald.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förändrat strandskydd.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skatt på avfallsförbränning.⁴
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nationella särkrav i kemikalielagstiftningen.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om väsentligheten i att tillämpa miljölagstiftningen lika i alla delar av Sverige.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införandet av egenkontroll genom certifierade miljöledningssystem.

¹ Yrkande 1 hänvisat till UU.

² Yrkande 2 hänvisat till NU.

³ Yrkande 4 hänvisat till SkU.

⁴ Yrkande 13 hänvisat till FiU.

3 Inledning

För många av oss är det lätt att ta våra naturresurser som självklara. Vi har tillgång till färskvatten, sanitet, livsmedel, värme och energi. Längre har vi njutit av vackra landskap och orörd natur med variation. Detta är inte alla givet, i synnerhet om vi blickar ut över världen. Under historiens gång har en ständig förändring och utveckling skett.

4 Det orubbliga människovärdet

Alla människor är unika och har lika värde. Det är ur detta friheten härleds, varje människas rätt att med hänsynstagande till andra bygga framtiden efter egen vilja, liksom varje människas rätt att utveckla sina personliga egenskaper.

Framåtskridande är en avgörande mänsklig drivkraft; att lära och utvecklas, att få det bättre, att kunna erbjuda sina barn ett rikare liv än man själv haft. Färden vidare, viljan att förstå mer, förändrar och förädlar människors villkor.

Detta är en helt annan idé än den som i praktiken präglade det sena 1900-talets Sverige. Kollektivets intressen sattes framför individens rätt. Ansvaret från den enskilde lyftes sakta bort. Kvar blev inställningen att problem är till för andra att lösa, med någon annans pengar.

4.1 Politikens uppgifter

Politikens uppgifter rör några grundläggande relationer. En är den mellan den enskilde individens frihet och kravet att underordna sig samhällets helhet.

Vad och hur mycket politiken ska göra är en fråga både om värden och praktik. En tumregel bör vara att om något behöver göras och det kan göras lika bra eller bättre av någon annan än det offentliga, då skall det heller inte göras av stat och kommun.

De frågor som relationerna mellan individer, samhälle och stat väcker är eviga. Svaren däremot varierar, från människa till människa, från parti till parti, från epok till epok.

5 Den enskilda människan skall vara utgångspunkten också för miljöpolitiken

Den enskilda människans ansvar är utgångspunkten för miljöpolitiken. Regleringar kan aldrig ersätta det individuella ansvarstagandet som tillsammans med enskilt ägande främjar god hushållning. Människan är unik. Respekten

Fel! Okänt namn på

för människovärdet måste vara vägledande även i miljöarbetet. Människan har samvete, förnuft och kunskap. Som konsument har hon dessutom makt att påverka konsumtions- och produktionsmönster.

Skötseln och förvaltandet av naturen kan förbättras om fler uppgifter får skötas av enskilda markägare. Med denna inriktning kan staten koncentrera sina resurser till miljöproblem som inte kan lösas av enskilda människor själva. Till de offentliga kärnuppgifterna hör miljöforskning, miljöövervakning och ansvar för uppfyllande av nationella och internationella överenskommelser. Vidare måste staten ansvara för att såväl tillsynsverksamheten som rättsväsendet på miljöområdet fungerar.

Tillståndet i världen visar att utveckling och ekonomisk tillväxt är en grundförutsättning för att uppnå en god miljösituation. De marknadsekonomiskt inriktade industriländerna lyckas allt bättre när det gäller att kombinera ekonomisk tillväxt med miljöhänsyn. Den ekonomiska tillväxten är den motor som gör att ny teknik har kunnat utvecklas. Detta har lett till ett allt effektivare resursutnyttjande, minskade miljöstörningar och ett ökat miljöintresse hos medborgarna och konsumenterna.

I en väl fungerande marknadsekonomi där marknadsmekanismerna utnyttjas också i miljöarbetet finns det goda förutsättningar för att kontinuerligt förbättra miljösituationen.

6 Utgångspunkter för hållbar utveckling

6.1 Fattigdomsbekämpning bra för miljön

All utveckling och tillväxt måste vara hållbar från social, miljömässig och ekonomisk synpunkt. För att en utveckling skall kunna anses vara hållbar krävs att tillväxten och produktionen utformas så att ekosystemens förmåga till egen produktion inte skadas genom överutnyttjande eller genom utsläpp av skadliga ämnen. Utvecklingen måste ske med social hänsyn, genom en tillväxt som ger många arbete, tillgång till utbildning och möjlighet att skapa sig bättre liv.

Det ser olika ut i världen. Därför är varken behov eller önskemål entydiga eller ens självklara. Konflikter mellan olika behov finns. Oftast är det kortsiktiga akuta behov som styr beteenden. I miljöpolitiken kan detta illustreras med att hungriga människor alltid väljer att äta det som finns till hands utan hänsyn till om det får negativa konsekvenser för mer långsiktig tillgång på föda eller för andra viktiga resurser. En fattig människa kommer att försöka öka sin standard tills också andra basala behov som bostad, kläder och värme är täckta. FN:s millenniemål tar fasta på att minska den fortfarande stora andelen av jordens befolkning som hungrar och som är mycket fattig. Därför bör en viktig del av Sveriges utvecklingsbistånd vara fattigdomsbekämpning.

Det är vår skyldighet som medmänniskor att försöka förbättra villkoren för hela jordens befolkning. De lärdomar som kan dras av vår egen och andra

länder utveckling från fattigdom till välstånd måste då tas tillvara. Det gäller inte minst på miljöområdet.

Ökad handel och ökad specialisering vad gäller matproduktion kommer att vara en förutsättning för att föda jordens befolkning. För vår del bör vi underlätta för att så skall ske. Inom WTO bör vi verka för liberalare och enklare handelsregler och en avveckling av skydd och stöd. Inom biståndet till fattigare länder bör inriktningen vara att underlätta uppbyggnad av marknadskanaler, distributionsnät och äganderättsinstitutioner. Detta är en förutsättning för framsteg. En ökad specialisering och en ökad handel kommer att medföra att trycket på markresurserna minskar särskilt i tropikerna.

För att en utveckling skall vara hållbar krävs också att ekonomiska faktorer vägs in. Företagande måste kunna vara långsiktigt lönsamt för att investeringar, introduktion av ny teknik och tillväxt skall bli möjlig.

Kunskap och medvetenhet är viktigt, det finns alltför många exempel där brist på kunskap och medvetenhet fått allvarliga konsekvenser. Demokrati och fri opinionsbildning är därför av stor betydelse.

Den fria företagsamheten är den starkaste välståndsskapande kraft som finns i vår värld. Men det fråntar inte regeringarna deras ansvar att skapa goda politiska förutsättningar för en hållbar utveckling.

7 Tre utmaningar för den globala miljön

Vi kan förutse att efterfrågan på livsmedel kommer att öka. Främst är det kost med högre andel animaliskt protein som kommer att efterfrågas. Hur denna mat kommer att produceras och var är nyckelfaktorer för miljöns förändring.

Knapphet på färskvatten finns redan idag i delar av världen. En ökande befolkning och ökad livsmedelsproduktion kommer i än högre grad att ta färskvattenresurserna i anspråk. Att säkra tillgången på färskvatten är en annan nyckelfråga för mänskligheten. Hur detta sker är styrande för miljöutvecklingen.

Tillgång på energi i skilda former har varit avgörande för bättre livsförutsättningar och för teknisk och ekonomisk utveckling. Det går inte ens att tänka bort energi i samhället. Ökad förbrukning av energi är både en förutsättning för och en följd av ekonomisk utveckling. Hur denna produktion kommer att ske är den tredje nyckelfaktorn för miljön.

8 Håller våra resurser på att ta slut?

Förutom att mänsklig aktivitet medför att nya ämnen tillförs miljön och gamla flyttas till platser där de inte tidigare fanns så förbrukar också vi människor tillgångar för vårt uppehälle och för övrig konsumtion.

Fel! Okänt namn på

Det finns en oro för att jordens resurser håller på att sina. Det gäller i huvudsak resurser som inte är biologiska men även dessa kan på sina håll betraktas som hotade.

Oron gäller i första hand energitillgångarna. Energiutvinningen baseras till mycket stor del på fossila bränslen som kol, olja och naturgas. Dessa har bildats av multnande växtdelar från jordens forntid och kommer inte att återskapas i takt med att de används. Likadant förhåller det sig med radioaktivt material. Detta återbildas inte heller i takt med användningen till kärnbränsle. Allt som vi tar ur jordskorpan eller längre ner har bildats under tidigare stadier av jordens historia. Det finns därför en möjlighet att sådant material kan komma att ta slut, särskilt om det förekommer i mycket små kvantiteter.

Det finns två aspekter på resursbrist. För det första kan knapphet på en vara eller ett ämne medföra högre priser. Bara misstanken om förestående knapphet kan få prispåverkan. Vi märker det för närvarande mycket tydligt vad gäller oljan. Öst- och Sydasiens förväntade behov har tillsammans med att nuvarande källor inte ersätts med nya pressat upp priset på energi.

Så länge prismekanismen fungerar finns ingen risk för att något helt tar slut. Priset blir helt enkelt för högt för att en användning skall vara lönsam. En tilltagande knapphet på en råvara medför ett gradvis ökat relativpris, vilket i sin tur ger incitament att hitta alternativa råvaror som kan användas. För att återgå till energin så kommer vi inte att lida brist på energi. Frågan är i stället vilka källor som kommer att användas och vilket pris vi blir tvungna att betala för att få tillgång till den.

Störst risk att ta slut löper resurser som ingen äger eller som finns i områden där de är en av få möjligheter till dräglig levnadsstandard. Fisk och andra havslevande organismer är särskilt utsatta. Havet disponeras av alla och ägs av ingen. Sällsynta och värdefulla djur och växter ligger också i farozonen. Raderas den biologiska basen ut försvinner organismen för alltid.

Kunskaperna kommer att fortsätta att öka och livsmedelsproduktionen kommer att bli resurseffektivare. Att jorden har kapacitet att producera livsmedel för en allt större befolkning är det allt färre som tvivlar på.

Livsmedelsproduktion, såväl vegetabilieproduktion som animalieproduktion, kräver dock tillgång på färskvatten. Fastän jordytan till stor del är täckt med vatten är en försvinnande liten del användbart. Tillgång på färskvatten har identifierats som en nyckelfaktor för ökad livsmedelsproduktion. Vattnet måste vara tillgängligt där grödan växer, där djuren lever och där människan bor. Tillgången på vatten totalt sett indikerar dock att behovet går att täcka. En förändring som kan förutses är att priset för att få vatten kommer att öka. Avsaltning av havsvatten och ökade transporter kommer att höja kostnaden. Någon fysisk brist är det inte heller i detta fall fråga om.

9 Klimatet

9.1 Utsläppen av växthusgaser och risken för global uppvärmning

Det finns ingen miljöfråga som i dag engagerar mer än frågan om klimatet förändras. Den senaste tidens naturkatastrofer runt om i världen har medfört att frågan blivit mer påtaglig.

Frågan är om klimatförändringen nu också påverkas av mänsklig aktivitet. Huvuddelen av klimatforskarna anser att så är fallet. Genom att göra allt mer komplicerade datamodeller tycker de sig se ett klart samband mellan ökat innehåll av s.k. växthusgaser i atmosfären och varmare klimat. Det finns flera växthusgaser som kan orsaka minskad värmeutstrålning från jorden. Metan är en viktig sådan som bildas vid metabolism och nedbrytning av t.ex. gödsel. En annan och den som diskuteras mest är koldioxid. Den bildas vid förbränning av kolhaltiga bränslen, men även vid förmultning, vulkanutbrott m.m.

De mätningar som finns pekar entydigt på en ökning av koldioxid i atmosfären. Mätserien är sett ur ett klimatologiskt perspektiv kort. Den visar trots detta en rejäl ökning de senaste decennierna.

Det går att möta hotet om klimatförändringar på flera sätt. Ett är att drastiskt minska energiförbrukningen så att utsläppen av klimatgaser minskar så mycket att eventuella konsekvenser av ett varmare klimat går att hantera. Enligt teorin kommer klimatet att bli varmare även om alla utsläpp upphör omedelbart på grund av den förändrade luftsammansättning som nu finns.

Förbrukningen av energi kommer att öka i takt med den ekonomiska utvecklingen och den därpå följande ökningen av levnadsstandarden i utvecklingsländerna. Detta kan inte kompenseras med energisparåtgärder i den industrialiserade världen. För att inte energiproduktionen skall belasta miljön krävs dels att den är fri från skadliga utsläpp, dels att klimatgaserna inte ökar. Därför är en ökad energiförbrukning som samtidigt minskar koldioxidutsläppen vad som bör åstadkommas. De kända tekniker av betydelse som för närvarande står till buds är vattenkraft och kärnkraft.

Ett annat sätt att ta hänsyn till klimatförändringar är att anpassa byggnader och infrastruktur till väntade förändringar. Ökade säkerhetsavstånd till låglänta stränder när man bygger vägar och hus är klokt. Det bör göras en konsekvensanalys över vilken metod som medför minst nackdelar och vilken som är mest kostnadseffektiv.

Vi anser att risken för en global uppvärmning till följd av utsläpp av växthusgaser måste tas på allvar. För att arbetet med att begränsa dessa utsläpp skall bli effektivt behöver åtgärderna genomföras i internationell samverkan. Sverige skall inom EU lägga mycket kraft på att få till stånd ett övergripande åtgärdsprogram för att få ner utsläppen av växthusgaser. En av de mest lovande metoderna för att kunna begränsa utsläppen på ett effektivt sätt och till en rimlig kostnad är det införda systemet för handel med utsläppsrätter på EU-nivå. I övrigt måste ansatsen vara samlad och det går t.ex. inte att föra en energipolitik som går stick i stäv med målet om att begränsa utsläppen av växthusgaser. Just på energiområdet är det viktigt att begränsa utsläppen av

Fel! Okänt namn på

växthusgaser genom att stoppa den förtida avvecklingen av kärnkraften och att öppna för forskning och utveckling av kärnteknologin. Vi vill också ta bort de formella hindren för intressenter att ansöka om att bygga nya kärnkraftverk. Genom att ersätta fossila bränslen kan utsläppen minskas väsentligt.

9.2 Energiproduktionens betydelse för klimatet

För att bevara och utöka välbefindandet i vårt samhälle behöver vi god tillgång till säker och ren energi för alla. Hushållen, företagen och den offentliga sektorn behöver el och bränsle för att fungera.

Energiförsörjningen måste kunna tryggas långsiktigt, inte minst för att stimulera näringslivet till att investera fortlöpande. Staten skall ange de övergripande linjerna men inte detaljreglera energisystemets utveckling. Det betyder att vi inte vill att politiker skall ta ställning till vilka energikällor som i första hand skall användas. I stället skall politikens roll vara att fastställa övergripande mål och att utforma styrmedel så att dessa nås. Dessa övergripande mål skall vara att energipolitiken ska främja en säker och konkurrenskraftig energiförsörjning i hela Sverige och att all energiproduktion skall klara högt ställda miljö- och säkerhetskrav.

Det första målet innebär att energibeskattningen inte markant bör avvika från våra konkurrentländer och att osäkerheten inom energipolitiken måste reduceras så att kraftföretagen kan våga investera i ny produktionskapacitet.

De miljö- och säkerhetskrav som ställs på olika typer av kraftproduktion skall i största möjliga utsträckning vara likartade. Miljökraven skall formuleras utifrån bedömningar av effekter på miljö och hälsa, inte utifrån ideologiska värderingar av vilka energiformer som skall anses bättre än andra.

Väl fungerande säkra energikällor skall användas till sin fulla kapacitet. Att lägga ned väl fungerande och miljövänliga kärnkraftverk är onödig kapitalförstörelse. Ingen ytterligare utbyggnad av vattenkraften skall subventioneras av staten, och lagstiftningsskyddet av älvar och vattendrag skall bestå.

9.3 Alternativa bränslen

Transporter är själva livsnerven i ett utvecklat samhälle och en förutsättning för att klara också basala behov som livsmedelsförsörjning. Resor är en förutsättning för mänskliga möten, för rekreation men också för utbyte av erfarenheter och kunskapsöverföring. Detta bidrar också i hög grad till utveckling och spridning av välbefindande.

Hela transportsektorn behöver utvecklas i en mer miljövänlig riktning. Transporter i sig är nödvändiga och vi tror inte att lösningen ligger i att dramatiskt minska dem utan i stället se till att transporterarnas miljöbelastning minimeras.

I takt med stigande bensinpriser letas allt intensivare alternativa bränslen som det går att använda i fordonstrafik. Förutom höga priser är det tidigare nämnda klimatscenarier som driver sökandet efter andra bränslen.

Ett problem med samtliga nya bränslen är att det behövs en kritisk massa för att det skall vara lönt att investera i lagerhållning och tankställen. En aldrig så bra produkt får inget genomslag om den inte finns tillgänglig. Ett ensidigt gynnade av någon utvecklingslinje kommer med nödvändighet att missgynna de andra. Det vore olyckligt att genom administrativa föreskrifter eller skatteregler förhindra framväxten av möjliga alternativ. Utveckling av motorer som mer effektivt utnyttjar dagens bränslen kan mycket väl visa sig vara det miljövänligaste och mest prisvärda alternativet. Inte heller denna utvecklingsväg får stängas.

Vi vill ha ett skattesystem som mer effektivt styr mot miljövänliga bränslen och fordon, dvs. det skall också styra mot mer bränslesnål teknik och mindre utsläpp av växthusgaser.

9.4 Försurning som ett miljöproblem

Försurningen är ett gränsöverskridande miljöhot som drabbar våra skogar och vattendrag, men också oss människor. Det mesta av de försurande ämnena som faller ned över Sverige kommer från andra länder. Försurningen ställer fortfarande till med stora problem i stora delar av Sverige. Försurningen orsakas av utsläpp av svaveldioxid, kväveoxider och ammoniak. Svavel bidrar mest till försurningen men kväveföreningarna bidrar också och ger dessutom upphov till flera andra miljöproblem. Många bra åtgärder har vidtagits internationellt och inom EU för att minska utsläppen av försurande ämnen men man kan för den skull inte säga att problemet är löst. Det kommer att ta mycket lång tid innan de försurade områdena har återfått en naturlig surhetsgrad. Även för detta miljöproblem handlar det om att minska utsläppen från fossil förbränning och särskilt angeläget är att få ned användningen av kol, i synnerhet brunkol, inom Europa. För att klara detta krävs internationellt samarbete, teknikutveckling och t.ex. handel med utsläppsrätter för försurande ämnen.

9.5 Kalkningen fungerar

Sverige är i dag ledande när det gäller forskning kring försurning och dess skadeeffekter. Det är vi också när det gäller forskning om kalkning. Det är rimligt att redan startade projekt med kalkning skall kunna fortsätta. Okalkade vatten som är hotade och som är viktiga för den biologiska mångfalden skall också kunna kalkas.

Samtidigt måste kalkning ses som en tillfällig åtgärd för att återställa eller förhindra allvarliga förändringar av skog, mark, sjöar och vattendrag. Utsläppsbegränsningar bör vara huvudstrategin för att motverka försurning.

Fel! Okänt namn på

10 Vatten – källan till liv

10.1 Östersjön ett särskilt känsligt innanhav

Många svenskar har ett särskilt förhållande till Östersjön. Tillståndet i detta innanhav är därför en angelägenhet av stor betydelse.

Östersjöns bräckvatten är unikt. Det påverkas positivt av stora inflöden av saltare vatten från Kattegatt. Detta vatten är tyngre än bräckvatten och kan därför syresätta havsbottnar också på djupt vatten. Saltvatteninbrott kommer med ganska långa mellanrum, vilket medför påfrestningar för arter som är beroende dels av syresatta botten, dels av en viss minimisalthalt i vattnet.

Östersjön tar emot vatten från ett mycket stort geografiskt område. Fastän Sverige har längst kuststräcka mot Östersjön är avrinningsområdet väl så stort söder och öster om Östersjön. De åtgärder som vi kan vidta i Sverige påverkar därför Östersjön mindre än vi hoppas. För att ytterligare komplicera bilden finns det ett vattenutbyte från Kattegatt och Skagerrak med Östersjön. Dessa vatten påverkas av vattendragen i Västeuropa. Såväl Rhens som Elbes och Themsens utflöden förs av förhärskande strömmar till Skagerrak. Östersjöns föroreningskällor är därför osedvanligt svårfångade.

Klart är att akuta hot från industrier runt Östersjön till stor del försvunnit. Skogs- och metallindustri i Sverige och Finland har drastiskt minskat sina utsläpp. Miljösituationen i det forna Sovjetblocket har förbättrats sedan kommunismens fall. Nedfall i Östersjön från energiproduktion i hela Europa har drastiskt minskat med undantag från de danska kolkraftverk som stundtals ersätter den nedlagda elproduktionen vid Barsebäcksverket. Trots dessa uppenbara miljöförbättringar är situationen i Östersjön inte påvisbart förbättrad (förutom akuta miljögifter vilket bl.a. medfört att såväl havsörns- som sälstam ökat).

Under lång tid har tillförsel av näringsämnen till Östersjön pekats ut som ett problem. Oenighet om vilka eller vilket näringsämne som medför problemen och om var problemen uppstår föreligger. Det finns också viss oenighet om betydelsen av markläckage, luftdeposition respektive avloppens betydelse för näringstillförsel. Kort och gott kan man säga att vi ännu efter femtio år famlar efter en hållbar förklaring till och en bra lösning på Östersjöns problem.

Det som bidrar till bekymren är att växtnärläget inte förbättrats trots att åtgärder i Sverige vidtagits för ett par decennier sedan. I det forna östblocket var miljöåtgärder eftersatta. En kraftig förbättring av rening har skett och pågår. Inte heller detta tycks ge någon effekt. Arbetet med en förbättring av Östersjöns tillstånd måste därför ges prioritet och omprövas. Tillförsel av de två viktigaste växtnärlägen, fosfor och kväve, måste begränsas till en nivå som enbart kommer från markläckage. Avloppsrening och minskad luftdeposition, bör vara prioriterade uppgifter. Minskat nedfall har också positiv inverkan på luftkvalitet i stort och på marktillståndet.

Östersjön är också sedan urminnes tider en viktig samfärdsel- och transportled. Med ökad levnadsstandard och därpå följande ökad ekonomisk aktivitet kommer dess betydelse härvidlag att öka. Riskerna för olyckor ökar och

så även utsläpp från drivmedel. Stora krav måste ställas på transportererna för att minska dessa risker. Ett bra första steg har tagits när Östersjöns klassning som särskilt känsligt hav nu har gjorts. Nu gäller det att ge denna klassning ett innehåll.

EU:s utvidgning har medfört att Östersjön i det närmaste är ett innanhav i EU. Det bör underlätta samordnade aktioner för att förbättra östersjömiljön. Fortfarande är gödselhanteringen i de nya medlemsländerna och i Ryssland dålig ur miljösynpunkt. Kunskapsöverföring från det framgångsrika svenska projektet ”Greppa Näringen” pågår med hjälp av svenskt östbistånd. Detta är bra och bör även i fortsättningen prioriteras.

Fiskekvoter för EU:s vatten bestäms numera på EU-nivå och fördelas ut till de olika medlemsstaterna. Det betyder för den enskilde fiskaren att det gäller att vara tidigt ute innan kvoten är slut. Det enskilda ansvaret för helheten tas över av centrala instanser. Ett sätt att öka det personliga ansvaret är att tilldelning av fiskekvoter sker på individuell basis. Dessa kan sedan ingå i ett handelssystem där kvoterna är möjliga att överlåta till andra.

10.2 Övergödning av sjöar och hav

Föroreningar till vatten kommer från många håll. Såväl luftburna föroreningar som läckage från mark har miljöpåverkan i vatten. Avlopp från allehanda mänskliga aktiviteter är kanske den viktigaste källan men samtidigt den lättaste att kontrollera. Avloppsreningen har dramatiskt förbättrats på ett sekel. Utvecklingen har gått från att skilja av fasta föroreningar till att minska innehåll av näringsämnen, kemikalier och tungmetaller. I de ekonomiskt utvecklade länderna har reningsverk byggts ut medan det till stor del ännu återstår i andra delar av världen.

En svårighet är att nå en hög anslutningsgrad till avloppssystem. I tätorter är det relativt lätt att knyta samman avloppssystem och leda dem till ett reningsverk. Större industrier kan bygga egna reningsanläggningar. Däremot är avlopp från boende och verksamheter på landsbygden svårare att samla upp till rimlig kostnad. En ökad urbaniseringsgrad gör det således lättare att rena avlopp.

En överanvändning av näringsämnen i jordbruket eller fel spridningstidpunkt medför lätt att en del av dessa hamnar direkt i vatten – markvatten eller ytvatten. Likaså kan upplag av restprodukter eller ovarsam användning av t.ex. kemikalier medföra läckage eller spill till vatten. Mark läcker ämnen till vatten även utan mänsklig påverkan. Det kan röra sig om betydande transport av näringsämnen och andra ämnen. Dessa bidrar i hög grad till den naturliga näringstillförseln och gradvisa igenväxningen av sjöar och vattendrag.

Många av de åtgärder vi föreslår för att minska utsläppen av växthusgaser ger effekt också på problemet med övergödning. För att minska det kväve och fosfor som via vattendrag når ut i sjöar och i Östersjön är det också viktigt att arbeta effektivt med olika former av kvävefällor. Exempelvis vill vi att våtmarker skall kunna återskapas särskilt på strategiska platser i avrinningsområdena för att de skall fånga upp närsalterna. Det behövs i detta arbete ett ökat

Fel! Okänt namn på

samarbete mellan såväl markägare som kommuner och länsstyrelser för att på ett effektivt sätt begränsa utsläppen och att åtgärderna genomförs där de gör mest nytta.

11 Naturen till vårt förfogande

11.1 Biologisk mångfald

Det går inte att bortse från att naturmiljöer i större grad nu än tidigare omformas av människan men att livsbetingelserna ändras också av andra orsaker. Frågan är då om det är viktigt att bevara dagens miljö och i så fall i vilken utsträckning. Det finns ett musealt/historiskt intresse av att bevara arter. Det finns också ett nyttoperspektiv på bevarandet. Potentiellt kan vi dra nytta av alla arter. Ytterligare ett skäl är det etiska förhållningssättet där varje livsform har sin plats.

Detta ställer krav på ett varsamt utnyttjande av naturresurserna. En prioritering måste dock alltid ske. Nyttan måste vägas mot eventuell risk. Priset, mänskligt och monetärt, för ett bevarande får inte bli för högt. Det kan rent av vara önskvärt att utrota vissa livsformer som sjukdomsalstrande bakterier.

Det finns en föreställning om att människan är en del av naturen och måste underordna sig den. Vi tar avstånd från detta synsätt. Självklart måste människan ta hänsyn till annat levande. Däremot är det för oss lika självklart att människan skall försöka skapa så gynnsamma betingelser som möjligt för sig och sina fränder.

Agenda 21 som antogs i Rio syftar till att varsamt bruka och utnyttja naturen. Naturresurserna skall inte förödas eller förbrukas utan försörja mänskligheten också under kommande generationer. Avsikten är att åstadkomma vad man kallar ett hållbart brukande. Det finns således ingen motsättning mellan bevarande och brukande. Tyvärr framställs det ofta så i Sverige. Det är allvarligt eftersom ett sådant synsätt kan leda till åtgärder som både är onödiga och kostsamma.

Ett uthålligt brukande medför ändrad markanvändning när behoven ändras. Så medför t.ex. en ökad produktivitet och ändrade brukningsmetoder i jordbruket minskat behov av mark för livsmedelsproduktion. En fråga man då ställs inför är hur den "överflödiga" marken skall användas. Utifrån Agenda 21-perspektiv bör man hitta en ny användning som bättre tillfredsställer aktuellt behov. Energiproduktion kan vara ett sådant, odling av skogsråvara ett annat. Anlägger man i stället ett bevarandeperspektiv skall marken fortsätta användas för livsmedelsproduktion eller i vart fall fortsätta att odlas jordbruksgrödor på. Det behöver inte finnas en motsättning mellan de olika synsätten men över tid kommer oundvikligen en brytpunkt.

Det är alltid värdefullt att av historiska skäl bevara föremål, byggnader och landskapstyper. På så sätt kan man få ett begrepp om hur verkligheten såg ut tidigare. När det gäller odlingslandskapet finns ytterligare ett skäl, nämligen att bevara genetiskt material som annars helt skulle försvinna. Det gäller såväl

domesticerade växter och djur som vilda arter vilka är beroende av kulturlandskapet.

Det går däremot inte att bevara allt, och all mark bör inte användas på samma sätt som i dag. En frysning vid nuvarande tillstånd innebär att vi avhänder oss möjlighet att förbättra livsvillkoren för framtiden.

11.2 Naturvård till gagn för alla

Den svenska allemansrätten är unik och bör bevaras. Den ger människor möjlighet att nyttja mark och skog, även då hon inte äger den själv. Detta ställer även krav på att den enskilde nyttjar denna frihet under ansvar.

Det miljöområde som enbart är nationellt är naturvården. Det är viktigt att bevara vissa naturtyper orörda, eller i det skick de är i dag. Ofta är det landskap som påverkats av generationers skötsel som i dag är hotade därför att det ger bättre avkastning att ändra skötselmetoder. Om det offentliga vill bevara ett område mark eller undanta det från gängse markanvändning skall nuvarande markägare ersättas för detta. Vi menar också att om avsikten är att marken skall bevaras är det lämpligt att nuvarande markägare fortsätter att sköta den. Hos många finns redan traditionen att vårda och värna starkt inbyggd.

Sveriges ansvar för bevarande är särskilt starkt när det som hotas har en bas i Sverige. Om det däremot finns i större omfattning någon annanstans minskar ansvaret här. Att bevara allting som finns i dag också på regional och lokal nivå är inte befogat. En helhetsbedömning måste göras. Allting som finns i dag måste inte bevaras och nya arter måste tillåtas få fäste i Sverige.

I dagens Sverige undandras stora arealer från produktion. Främst gäller det skogsmark. Det sker också ett önskemål om återgång till improduktiv markanvändning i form av ökade arealer ängs- och hagmark. Enligt vår mening är det inte befogat att undanta så stora arealer från produktion som avsikten är i dag. Urvalet av skogsmark bör göras noggrant och eftersom det i huvudsak är kulturskog som berörs kräver den skötsel.

Enligt vår mening är det bäst om hittillsvarande brukare mot ersättning fortsätter sköta sin mark och skog. Det finns inget självändamål i att staten äger mark som skall skyddas.

Tillskapandet av ängs- och betesmark måste föregås av en behovsinventering både vad gäller areal och vilka typer som bör bevaras och eventuellt tillskapas.

Strandskyddet är i dag absolut. Ingen bebyggelse får ske men det finns möjlighet till dispens från förbudet. Med tanke på att Sverige är rikt på sjöar och vattendrag samt har en lång kust är detta en orimlig ordning. Enligt vår mening måste detta ändras. En generell rätt till bebyggelse skall finnas men med möjlighet till förbud. Då ökar möjligheten till exempelvis strandnära bebyggelse i de stora delar av Sverige som är glest befolkade. Samtidigt kan skyddet bevaras i de hårt exploaterade delarna.

I en avvägning mellan bevarande och brukande måste också ingå vilken påverkan en åtgärd har på människors möjlighet att utöva sin näring och möj-

Fel! Okänt namn på

ligheterna att bo och verka i det område som berörs. Åtgärden måste leda till ett socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbart samhälle.

11.3 Avfall som tillgång eller problem

Avfall har länge varit en stor miljörisk. Det gäller biologiskt avfall från människor och djur såväl som överskottsmaterial från gruvbrytning och restprodukter vid industriprocesser. Avfall är en av huvudkällorna till miljöförstöringen. Om man tror att alla resurser är ändliga är det ett självändamål att återanvända så mycket som möjligt av avfall och restprodukter. Det kan finnas ekonomiska skäl till återanvändning om det ställer sig billigare än nyproduktion, men detta grundar sig på ett helt annat synsätt.

11.4 Kretsloppet – mål eller medel

Tankemodellen bakom ordet kretslopp är att resurser skall återanvändas eller återföras till naturen i annan form än de togs ut. Detta synsätt kan leda till resursslöseri. Enligt vår mening skall avfall tas till vara på ett så resurseffektivt sätt som möjligt. Det kan innebära återvinning och återanvändning. Det kan innebära förbränning eller rötning där energivärdet tas till vara och i undantagsfall deponering.

Detta innebär att den s.k. avfallshierarkin inte skall vara styrande utan att en bedömning från fall till fall måste göras. Hur avfallet tas om hand beror således på flera faktorer. Prisrelationer mellan råvara och returprodukt, energikostnad för såväl transport som värmeproduktion är viktiga parametrar. Viktigt är naturligtvis också att avfallshanteringen sker utan att omgivande miljö påverkas negativt.

Återanvändning får inte bli självändamål. En mycket stor del av avfallet är plast eller organiskt material. Det har därför alltid ett bränslevärde. Prisrelationen mellan energivärde och råvaruvärde bör vara avgörande för hur en restprodukt tas om hand. Det går även att tillgodogöra sig avfall på andra sätt. Energivärdet kan tas till vara genom utvinning av gas. Organiskt material borde kunna återföras som gödning till marken. Detta kräver dock långtgående rening.

Vi avvisar en skatt på avfallsförbränning vilken kan leda till att avfall inte nyttjas på bästa sätt.

11.5 De diffusa utsläppen av långlivade bioackumulerande ämnen och kemikalier

Den kanske svåraste miljöutmaningen är att begränsa de s.k. diffusa utsläppen av miljö- och hälsofarliga ämnen. Många produkter och produktionsprocesser leder till många små utsläpp som är svåra att komma till rätta med. Det är därför viktigt att forskning om olika ämnens farlighet prioriteras så att det inte

tar många år innan farliga ämnen kan fhasas ut. Det är också viktigt att så långt det är möjligt integrera miljöaspekter i produkternas hela livslängd – från produktion till avfallshantering. Detta gäller också tjänsteproduktionen och transporterna av både människor och varor.

11.6 REACH

För närvarande pågår ett harmoniseringsarbete för krav på kemikalier i EU. Detta arbete är viktigt. Det är tillfredsställande att ett gemensamt regelverk kommer till stånd. I avsaknad av detta har företag haft mycket olika villkor beroende på vilket land de verkat i. Detta har varken gagnat miljön eller konkurrensen. REACH som förslaget förkortas kommer att vara till stor nytta. Sverige får då samma regelverk som övriga medlemmar. Efter detta bör man inte längre införa nya nationella särkrav i Sverige.

12 Grön skatteväxling

Sverige har varit en föregångare med att införa ekonomiska styrmedel i form av miljöskatter och miljöavgifter. Jämfört med traditionell reglering (t.ex. miljöbalken) har ekonomiska styrmedel den stora fördelen att de är kostnads-effektiva, dvs. renar en viss mängd till så låg kostnad som möjligt. De verkar också stimulerande på teknikutveckling, och svarar mot en utvecklad form av PPP (principen att förorenaren betalar). En förorenare betalar då inte endast för rening utan även för den skada som utsläppen förorsakar. Ekonomiska styrmedel är också väl lämpade för de utspridda och diffusa föroreningskällor som dominerar problembilden i dag.

De senaste åren har s.k. grön skatteväxling genomförts. Innebörden är att skatt på miljöfarlig verksamhet höjs medan skatt på arbete sänks. Avsikten är att högre priser på det som är skadligt skall minska användningen. Om detta blir fallet kommer skatteintäkterna att minska. Är avsikten att skattenivån skall vara densamma måste därför skattehöjningen på miljöstörande verksamhet med nödvändighet bli så låg att någon beteendeförändring inte kommer till stånd.

Den gröna skatteväxlingen har blivit ett sätt att i synnerhet höja energiskatter. Då den svenska energiintensiva industrin inte kan få sina villkor alltför mycket försämrade är det hushållen som fått bära bördan av ökade energiskatter. Skatten som sänkts har endast till del kommit hushållen till godo. Därmed har skatterna för hushållen höjts. Vi vill sänka det totala skattetrycket. Inte växla en skatt mot en annan. Därför delar vi inte synsättet om en grön skatteväxling.

Fel! Okänt namn på

13 Organisation

Det miljöarbete som utförs i EU:s regi har redan i dag stor betydelse eftersom de gemensamma reglerna omfattar ett stort område. Än viktigare kommer det att bli i framtiden då de nya medlemsländerna fullt ut kommer med i samarbetet och när kunskapsspridningen ökar. EU bör vara den arena där Sveriges miljöpolitik huvudsakligen drivs. Förslag till åtgärder får stort genomslag och berör många människor. Därtill skapar gemensamma regler och normer i EU konkurrensneutralitet mellan verksamheter i olika länder. Innebörden är att Sverige inte onödigtvis skall införa hårdare krav än vad som överenskomms gemensamt i unionen.

På svensk nivå är det viktigt med enhetliga regler i hela landet. Det gäller naturligtvis reglerna i sig men också tillämpningen av dem. I dag brister detta ordentligt. Olika kommuner och länsstyrelser tillämpar det nationella regelverket på olika sätt. Detta är otillfredsställande.

I stället för myndighetskontroll som enda bevakningsåtgärd borde man kunna överlämna mer av ansvaret till företag genom egenkontroll. Detta underlättas av att alltför många företag har infört certifierade miljöledningssystem.

Hushållens miljöpåverkan är inte skild från andras. Energianvändning och avfall är de två stora källorna till miljöbelastning. Det betyder att den viktigaste metoden för att minska hushållens miljöstöringar är att förbättra infrastrukturen. Avlopp, uppvärmningssystem och kommunikationer är tre viktiga områden där offentliga insatser får stor betydelse för hushållens miljöpåverkan.

Stockholm den 5 oktober 2005

Fredrik Reinfeldt (m)

Mikael Odenberg (m)

Per Westerberg (m)

Gunilla Carlsson (m)

Lennart Hedquist (m)

Tomas Högström (m)

Marietta de Pourbaix-Lundin (m)

Beatrice Ask (m)

Per Bill (m)

Catharina Elmsäter-Svärd (m)

Cristina Husmark Pehrsson (m)

Göran Lennmarker (m)

Sten Tolgfors (m)